

The Model of Educational Conduct of Qasem Soleimani's Parents and Its Role in the Formation of His Lifestyle

Abbasali Rostaminasab^{ib*}

Hamid Balochi Marj^{ib**}

Somayeh Mohamadsdeghi^{ib***}

Article Info

Article Type:

Research Article

Keywords:

Management,
Decision-Making,
Shahid Haj Qasim Soleimani,
Grounded Theory.

Submitted: 22 May 2023

Revised: 7 August 2023

Accepted: 4 November 2023

Published: 10 September 2024

ABSTRACT

Haj Qasim School is the necessity of the country today and it can be used as a practical model for the administrative and executive departments of the country. The statistical population of the research includes all the people who had contact and cooperation with Martyr Haj Qassem Soleimani at different stages of his working life, including during the holy defense period and after that, the period when the martyr was in charge of the Quds Corps. Sampling of the research was done by theoretical and snowball method. Data collection tools in order to better explain the research results include semi-structured in-depth interviews and theoretical foundations; which is compiled based on the required parts of the research. The findings of the research indicate that intuitive decision-making acts as a central category in the design of the managerial decision-making model of martyr Haj Qasim Soleimani. Causal conditions in the four dimensions of values and beliefs, experiences and abilities, personality factors and hereditary and environmental characteristics through intuitive decision-making have been effective on the strategies of achieving intuitive decision-making. These strategies include behavioral, imperative, and analytical decision-making styles, and among them, intervening conditions including the impotence of enemies and the ignorance of friends, budget deficit, force and legal vacuum, time pressure and lack of facilities and equipment, as well as the underlying conditions in the three operational fields.

Cite This Article: Rostaminasab, A., Balochi Marj, H., & Mohamadsdeghi, S. (2024). The model of educational conduct of Qasem Soleimani's parents and its role in the formation of his lifestyle. *Journal of Haj Qassem Soleimani School*, 1(1), 117-134 [In Persian].

Publisher: Shahid Bahonar University of Kerman.

DOI: [10.22103/mhq.2023.21550.1000](https://doi.org/10.22103/mhq.2023.21550.1000)

©The Author(s)

---

* Professor of Philosophy of Education, Department of Educational Sciences, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran. **Email:** rostaminasab@uk.ac.ir

** **Corresponding Author**, Ph.D. Candidate of Philosophy of Education, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran. **Email:** hbalochi@ens.uk.ac.ir

*** Ph.D. Candidate of Philosophy of Education, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran. **Email:** smohamadsadeghi@ens.uk.ac.ir

ارائه مدل سیره تربیتی والدین حاج قاسم سلیمانی و نقش آن در شکل‌گیری سبک زندگی او

عباسعلی رستمی نسب^{*ID}

حمید بلوچی مرج^{**ID}

سمیه محمدصادقی پور^{***ID}

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	در شکل‌گیری شخصیت شهید حاج قاسم سلیمانی به عنوان یک پدیده خاص در جهان اسلام، علل و عوامل متنوعی نقش ایفا کرده‌اند. هدف از پژوهش حاضر کشف زمینه‌هایی است که در خانواده و سیره تربیتی آن بوده است. مطالعه حاضر از نوع کیفی و با رویکرد داده بنیاد انجام شد. ۲۱ نفر مشارکت‌کننده این پژوهش به صورت هدفمند از بین افراد خانواده و همسایه‌های والدین شهید سلیمانی انتخاب شدند و از طریق مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساختاریافته اطلاعات موردنظر گردآوری گردید. اطلاعات با استفاده از روش داده‌بنیاد مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. پس از تحلیل داده‌ها ۳۶ کد معنایی در قالب مقوله‌های شخصیتی - اخلاقی مرتبط با سیره تربیتی والدین شهید سلیمانی که به صورت مستقیم و غیرمستقیم در شکل‌گیری شخصیت او نقش داشتند، شناسایی گردید و سپس بر اساس این مقوله‌ها مدل سیره تربیتی والدین شهید حاج قاسم سلیمانی طراحی شد. در این مدل روند تعالی یابی سردار شهید حاج قاسم سلیمانی از ولادت تا شهادت را نشان می‌دهد. او ابتدا از اعتقادات و عملکرد والدین خود تأثیر می‌پذیرد و تعلیم و تربیت او آغاز می‌گردد. والدین همان روشی برای تربیت او در پیش می‌گیرند که خدای تبارک و تعالی امر فرموده و به وسیله پیامبر اعظم به انسان‌ها ابلاغ شده است و به وسیله اهل بیت این تعلیمات تداوم یافته و در عصر غیبت به وسیله عالمان ربانی تداوم یافته است.
کلیدواژه‌ها: مدل سیره تربیتی، والدین شهید حاج قاسم سلیمانی، سبک زندگی.	
تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۳/۱	
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۵/۱۶	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۸/۱۳	
تاریخ انتشار برخط: ۱۴۰۳/۶/۲۰	
	
استناد: رستمی نسب، عباسعلی؛ بلوچی مرج، حمید و محمدصادقی پور، سمیه (۱۴۰۳). ارائه مدل سیره تربیتی والدین حاج قاسم سلیمانی و نقش آن در شکل‌گیری سبک زندگی او. مجله مکتب درس‌آموز حاج قاسم سلیمانی، ۱(۱)، ۱۳۴-۱۱۷.	
ناشر: دانشگاه شهید باهنر کرمان	
©The Author(s)	
DOI: 10.22103/mhq.2023.21550.1000	

* استناد گروه فلسفه تعلیم و تربیت، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران. **رایانامه:** rostaminasab@uk.ac.ir

** نویسنده مسئول، دانشجوی دکتری گروه فلسفه تعلیم و تربیت، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران. **رایانامه:** hbalochi@ens.uk.ac.ir

*** دانشجوی دکتری گروه فلسفه تعلیم و تربیت، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران. **رایانامه:** smohamadsadeghi@ens.uk.ac.ir

مقدمه

ظهور و بروز هر پدیده تحت تأثیر علل و عوامل و زمینه‌های گوناگونی است. به عبارت دیگر هر پدیده فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و تربیتی در فرایند شکل‌گیری خود متأثر از علل و عوامل گوناگون است و شرایط محیطی و اجتماعی پیرامون، پدیده را در فرایند تکوین تحت تأثیر قرار می‌دهد. در شکل‌گیری شخصیت حاج قاسم سلیمانی نیز به عنوان یک پدیده خاص در جهان اسلام بی‌شک علل و عوامل متنوعی نقش ایفا کرده‌اند. یکی از زمینه‌هایی که نقش پر رنگی در سبک زندگی او داشته است، خانواده و سیره تربیتی آن بوده است. پدر و مادر به عنوان اولین مربیان انسان در شکل‌گیری منش و شخصیت او نقش بارزی دارند. والدین به عنوان اولین پرورش دهنده کودک و مهم‌ترین افرادی که بیشترین ارتباط را با فرزندان خود دارند و نیز وقت بیشتری را با کودکان خود تا زمان مستقل شدن آنان تا رسیدن به سن بلوغ و استقلال طی می‌کنند، به عنوان الگو در همه زمینه‌ها هم به صورت مستقیم و هم به صورت غیر مستقیم بر شکل‌گیری شخصیت فرزندان تأثیر می‌گذارند. لذا یکی از کارکردهای خانواده علاوه بر تولید نسل، کارکرد تعلیم و تربیت است. والدین به عنوان نخستین آموزشگران، اساسی‌ترین فعالیت‌ها نظیر راه رفتن، سخن گفتن، یادگیری لغات، ابزارهای اندیشیدن، روابط با اشیا و اشخاص، قضاوت درباره خوبی‌ها و بدی‌ها و ... را در خانه به کودکان می‌آموزند. لذا آینده هر فردی به میزان دانایی و توانایی اولیا و مربیان یک جامعه بستگی دارد. هر جامعه‌ای که والدین توانمند و مربیان کارآمد دارد انسان‌های فرهیخته‌ای را به جامعه عرضه می‌کند که باعث تعالی جامعه می‌گردد.

والدین به عنوان اولین مربیان فرزندان بیشترین تأثیر را از نظر عاطفی، روانی، فکری و ... روی فرزندان دارند. خانواده سالم فرزند سالمی را روانه جامعه می‌کند. جامعه‌ای که طالب انسان‌های کارآمد است بیشترین نگاه خود را ابتدا به خانه و خانواده و سپس به مدرسه دوخته است. به نظر اکثر محققان شخصیت کودک در خانه ساخته می‌شود. جامعه به عنوان یکی از مشتریان اصلی نظام آموزشی تلاش می‌کند حتی قبل از تولد فرزندان، در خانواده‌ها، در نحوه ازدواج و گزینش همسر با آموزش دختران و پسران جوان دخالت کرده و برای فرزندان آتی جامعه از هم‌اکنون پدران و مادران کارآمدی تربیت کند. جامعه اسلامی به دنبال خانواده موفق است که انسان‌های به تعالی رسیده را به جامعه تحویل دهد. کودک از لحظه‌ای که قدم در این عالم می‌گذارد، خود را در آغوش مادر یافته و چشمانش به روی او باز می‌شود. بیشترین ساعات عمر یک کودک با والدین به‌خصوص مادر سپری می‌شود. حتی مطالعاتی که درباره طفل قبل از تولد بعمل آمده، نشان می‌دهد که اوضاع و احوال مادر در دوران جنینی نیز روی کودک مؤثر است (شریعتمداری، ۱۳۷۷: ۹۲). بر این اساس، نقش مادر بعنوان کسی که بیشترین ارتباط (اعم از روحی و جسمی) را با کودک دارد، در تربیت کودک انکارناپذیر است. هرچه والدین از آگاهی بیشتری نسبت به روش‌های صحیح تربیتی برخوردار باشند، مربیان نیکوتری خواهند بود و فرزندان بهتری به بار خواهند آورد. موقعیت اجتماعی خانواده، وضع اقتصادی آن، افکار و عقاید، آداب و رسوم، ایده‌آل‌ها، آرزوهای والدین و سطح تربیت آنان در رفتار کودکان نفوذ فراوان دارد. برخی از روانشناسان رابطه والدین و کودک را به رابطه باغبان و گل تشبیه کرده و معتقدند هرگاه باغبانی که متولی پرورش گل‌ها و گیاهان است، از خصوصیات گیاه موردنظر خود آگاه نباشد و نداند که چه نوع خاک یا آب و هوایی برای رشد گیاه او لازم است، نخواهد توانست در کار خود موفق گردد. همین امر در مورد اولیاء و مربیان کودک نیز صدق می‌کند. (بیابانگرد، ۱۳۷۷: ۹). لذا به نظر می‌رسد اولین قدم در شناسایی سبک زندگی افراد شاخص در تراز جهانی و معرفی آنان به عنوان الگوهای تربیتی برای جامعه، پژوهش در زمینه سبک تربیتی والدین آن الگو است. زیرا، شکل‌گیری شخصیت هر فردی رابطه بسیار عمیقی با سبک تربیتی خانواده او دارد. بنابراین برای معرفی چهره بارز شخصیت جهان‌شمولی چون شهید حاج قاسم سلیمانی توجه به زمینه‌های تربیتی و نقش والدین او در تربیت چنین چهره‌ای، دارای اهمیت فراوان است.

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های بسیاری در زمینه شخصیت و سبک زندگی شهید حاج قاسم سلیمانی صورت پذیرفته است؛ اما با کنکاش در آنها در می‌یابیم که هیچکدام از آنها به صورت مستقیم به نقش خانواده و سیره تربیتی پدر و مادر شهید سلیمانی در شکل‌گیری شخصیت او اشاره‌ای نداشته‌اند.

مثلاً **رستمی نسب (۱۴۰۰)**، با رویکردی تربیتی به شخصیت شهید سلیمانی پرداخته است و شخصیت این شهید را به صورت مستقیم با دیدگاه تربیتی مورد بحث و بررسی قرار داده اما به طور ویژه و ژرف به نقش والدین و سبک تربیتی آنان اشاره‌ای نداشته است. در زمینه مکتب شهید حاج قاسم سلیمانی تنها به نموده‌ها و نمادهای آشکار شده در شخصیت حاج قاسم پرداخته شده و یا در پی کشف خصوصیات و خلق و خوی او بر آمده‌اند و هیچ کدام از پژوهش‌ها به دنبال بررسی نقش والدین او در تربیت و زمینه‌های تربیتی او در دوران کودکی و نوجوانی بر نیامده‌اند. **خانی و محمدی (۱۳۹۹)**، در پژوهش خود با استفاده از روش تحلیل مضمون، بیانات مقام معظم رهبری در رابطه با مکتب شهید سلیمانی را مورد مطالعه قرار دادند و در مجموع تعداد ۱۶۴ مضمون اصلی از بیانات رهبری استخراج کردند که ذیل ۶ مضمون سازمان‌دهنده جای گرفته‌اند. این ۶ مضمون عبارتند از: ویژگی‌های شهید، اقدامات شهید، برکات این شهادت عظیم، وظیفه مردم، ایام‌الله و نهاد انسانی نیروی قدس. در نهایت این ۶ مضمون سازمان‌دهنده ذیل مضمون فراگیر مکتب حاج قاسم سلیمانی جای گرفتند. شبکه مضامین حاصله، مؤلفه‌های مکتب شهید سلیمانی در نگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی را نشان می‌دهد.

قرباغی و ازگلی (۱۳۹۹)، در پژوهشی با هدف ترسیم مؤلفه‌های سبک رهبری شهید سلیمانی، به بررسی کتابخانه‌ای در زندگینامه، سخنرانی‌ها، یادداشت‌ها و وصیتنامه شهید پرداختند، آن‌گاه با بهره‌گیری از راهبرد تحلیل مضمون، به ۲۴۸ مضمون پایه، ۲۱ مضمون سازمان‌دهنده و ۱۰ مضمون فراگیر دست یافتند. این مضمون‌ها شامل «مهرورزی با مردم»، «تکلیف‌گرایی»، «تخلق به ارزش‌های الهی»، «تمرکز بر مأموریت»، «معنویت فردی»، «شخصیت با صلابت»، «پرورش کارکنان»، «داشتن آرمان متعالی»، «اخلاص در عمل» و «بصیرت زیاد» به‌عنوان مؤلفه‌های سبک متعالی رهبری خدمتگزار شهید قاسم سلیمانی شناسایی شده است.

رحمانی، حیدری و حیدری (۱۳۹۹)، در پژوهش خود به دنبال ارائه راهکارهای عملیاتی در چارچوب تبیین مؤلفه‌های سبک زندگی، نظم و امنیت بر پایه مکتب شهید سلیمانی در افق گام دوم انقلاب اسلامی با رویکرد پلیس ارزش‌آفرین بودند. و به این نتیجه رسیدند که رسالت پلیس، چشم‌انداز، جهت‌گیری‌ها و برنامه‌های آن برای تحقق امنیت پایدار است و مهم‌ترین شاخصه‌های مکتب شهید سلیمانی برای پلیس در رسیدن به تراز انقلاب اسلامی داشتن مقبولیت و اهلیت، تواضع و فروتنی، ایمان و تقوا، نقش‌پذیری و ولایت-مداری و اعتقاد به ارزش‌های انقلاب اسلامی است.

زارعی (۱۳۹۸)، به این نتیجه دست یافت «سردار قاسم سلیمانی» پیش از شهادت، در کانون توجهات قرار داشت و نام او «پرتکرارترین» در محافل سیاسی، اجتماعی، امنیتی و رسانه‌ای بود. در این میان، بسیاری برای درک شخصیت او تلاش می‌کردند و رفتار و گفتار او را زیر نظر داشتند و بسیاری دیگر برای مقابله و خنثی کردن آثار فعالیت‌های او تلاش می‌کردند. این دسته نیز سعی زیادی کردند که او و افکار و رفتار او را دریابند. خیلی از این دو دسته موفق شدند و خیلی هم در درک او و افکار و اهدافش چندان راه به جایی نبردند. پس از شهادت اعجاب‌انگیزش بسیاری از نزدیک‌ترین‌ها به او و آنان که سالیان طولانی با او بودند و خالصانه به او کمک می‌کردند هم اعتراف کردند که درک اندکی از او داشته‌اند. شهید حاج قاسم سلیمانی به میزانی که در کانون توجه دوست و دشمن قرار داشت، از سوی دوستدارانش به عظیم‌ترین و استثنایی‌ترین شکل تشییع گردید و از سوی دشمنانش بارها و بارها مورد بحث و ارزیابی مجدد قرار گرفت و مسلماً تا سال‌ها این ارزیابی و بازایی ادامه خواهد یافت. اگرچه جایگاه سلیمانی در میان ملت بزرگی که از میان آنان برخاسته و برای آنان بارها به استقبال «مرگ سرخ» رفت، کاملاً معلوم بود، اما تشییع ده‌ها میلیونی پیکر او یک «غافلگیری بزرگ» به حساب آمد. تشییع او در این میان هر مرزی را درنوردید و در واقع بدون آنکه دنبال آن باشد، احترامش را به همه تحمیل کرد. کم نبودند کسانی که با او در اعتقادات، اقدامات و دلبستگی‌هایش «اختلاف مبنایی» داشتند اما به احترام او تمام قامت ایستادند و به بزرگی‌اش اعتراف کردند.

با توجه به فقدان پژوهشی ژرف در کشف زمینه‌های تربیتی شهید سلیمانی در دوران کودکی و نوجوانی و نیز نقش سیره تربیتی والدین او در سبک زندگی این شهید در این پژوهش سعی بر آن است تا زمینه‌های تربیتی و محیطی که در آن پرورش یافته و به بالندگی رسیده است مورد کاوش قرار گیرد. شناخت سبک زندگی و خصوصیات بارز اخلاقی شخصیتی مانند شهید حاج قاسم سلیمانی بدون بررسی شرایط و زمینه‌های تربیتی او امکان‌پذیر نیست لذا هدف این پژوهش در راستای بررسی سیره تربیتی پدر و مادر شهید سلیمانی قرار دارد و برای

تحقق این هدف با جمع آوری اطلاعات به وسیله مصاحبه نیمه ساختار یافته با اعضای خانواده این شهید و نیز مراجعه به محل زندگی پدر و مادر و مصاحبه با آشنایان و همسایه‌ها و افرادی که با این خانواده آشنا بوده‌اند و سیره تربیتی پدر و مادر شهید حاج قاسم سلیمانی را از نزدیک دیده و در مورد آن اطلاع دارند، مدنظر قرار دارد. پرداختن به سیره تربیتی والدین شهید حاج قاسم سلیمانی به عنوان الگو و اسوه جامعه ایرانی اسلامی علاوه بر شناساندن ابعاد پنهان تربیتی آن شهید، کمک خواهد کرد تا نظریات تربیتی و روانشناختی مفیدی از سیره تربیتی خانواده این شهید کشف و استخراج شود که به عنوان راهکارهای تربیتی بتواند برای برنامه‌ریزی تربیتی در سطح خانواده، مدرسه و نظام آموزش و پرورش و آموزش عالی مورد استفاده و بهره‌برداری قرار گیرد.

روش پژوهش

با توجه به اهداف پژوهش از بین روش‌های پژوهش کیفی از روش «نظریه داده بنیاد» برای بررسی تجربه عمیق مشارکت کنندگان استفاده شد. روش داده‌بنیاد نوعی روش‌شناسی کیفی است که از رویه‌های نظام‌مندی، برای ایجاد نظریه‌داده بنیاد درباره یک پدیده از روش استقرایی استفاده می‌کند. در روش‌شناسی نظریه‌داده‌بنیاد، کشف و تولید نظریه بر مبنای حقایق و واقعیات موجود و از طریق جمع‌آوری نظام مند داده‌ها و با مدنظر قرار دادن کلیه جوانب- بالقوه- مرتبط با موضوع تحقیق، صورت می‌گیرد. داده‌های جمع‌آوری شده در سیر تکاملی خود تا رسیدن به تئوری، مراحل را طی می‌کنند. تحلیل داده‌هایی که به‌منظور تکوین نظریه گردآوری می‌شوند، با استفاده از «رمزگذاری نظری» انجام می‌شود. در این شیوه، ابتدا رمزهای مناسب با بخش‌های مختلف داده‌ها اختصاص می‌یابد. این رمزها در قالب «مفهوم» تعیین می‌شوند که آن را «رمزگذاری باز» می‌نامند. سپس پژوهشگر با اندیشیدن در مورد ابعاد متفاوت این مقوله‌ها و یافتن پیوندهای میان آن‌ها به «رمزگذاری محوری» اقدام می‌کند. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شد و از تمام پاسخ‌دهندگان سوال‌های مشابهی پرسیده می‌شود، اما آنها آزادند پاسخ خود را به هر طریقی که مایلند ارائه دهند، در این مورد مسئولیت رمزگردانی پاسخ‌ها و طبقه بندی آنها بر عهده پژوهشگر است.

تجزیه و تحلیل در روش داده بنیاد با طرح استراوس و کوربین انجام می‌شود. به‌طور کلی سه رهیافت اصلی در نظریه‌پردازی داده بنیاد وجود دارد که با عنوان رهیافت نظام‌مند، ظاهرشونده و ساخت‌گرایانه مشهور هستند. به زعم این پژوهشگران عناصر کلیدی روش گرانددتئوری شامل نمونه‌گیری نظری، مقایسه ثابت، کدگذاری باز، محوری و انتخابی، یادآوری و اشباع نظری است. جامعه مورد مطالعه شامل: اعضای خانواده شهید سلیمانی و آشنایان و همسایه‌ها و افرادی که با این خانواده رابطه نزدیک داشته‌اند و سیره تربیتی پدر و مادر شهید حاج قاسم سلیمانی را از نزدیک دیده و در مورد آن اطلاع دارند، بود. برای انتخاب مشارکت‌کنندگان از روش نمونه‌گیری هدفمند و همزمان از روش گلوله برفی برای دسترسی راحت‌تر به نمونه مورد نظر استفاده شد.

یافته‌ها

والدین سردار شهید حاج قاسم سلیمانی از ایل سلیمانی هستند. شجره این ایل اتصال به ایل مهنی و لری دارد. امروز بخش بزرگی از جمعیت جنوب کرمان از این ایلات تشکیل شده است. مطالعات این جمعیت نشان می‌دهد آنان مردمانی عقیف، با هوش، شجاع، مبارز، متمدن، مهربان، فعال در صحنه‌های علمی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی هستند و به لحاظ اعتقادی موحد و ولایت‌مدار هستند و پای آرمان‌های خود، در نهایت تحمل سختی‌ها می‌ایستند و مبارزه می‌کنند. پدر و مادر سردار سلیمانی داری سابقه فرهنگی- تربیتی دیرینه‌ای هستند، بخشی از این سابقه به زندگی عشایری و شرایط زمینه‌ای آنان بر می‌گردد. این که چه عواملی باعث شده است تا این پدر و مادر دارای فرهنگ معنوی و الهی برتری نسبت به دیگر افراد در عشیره خود باشند، سؤالی اساسی است. روزنه‌ای که وجود دارد، این است که روایت شده، پدر مشهدی حسن بنیان گذار مکتب تربیتی بوده است. این روایت می‌تواند سندی باشد که مشهدی حسن برخوردار از پدری متدین بوده و بر روی فرزندش اثر گذاشته است؛ هر چند که مشهدی حسن برخوردار از سواد خواندن و نوشتن نبوده، ولی حافظه بسیار قوی در حفظ اشعار سعدی، حافظ، مولانا، شهریار و... داشته که به مناسبت‌های مختلف می‌خوانده است. نکته دیگر این که در مکتب کمتر خواندن و نوشتن می‌آموختند؛ ملای مکتب فقط قرآن می‌آموخت، کودکان هم گوش می‌دادند و حفظ می‌کردند. به نظر می‌رسد مشهدی حسن تحت چنین آموزه‌ای بوده است.

چرا که او برخوردار از رعایت آداب اسلامی و برخوردار از چنین اعتقاد مستحکمی بوده است. بنابراین می‌توان پذیرفت که خانواده‌هایی که مشهودی حسن و فاطمه در آن رشد نموده‌اند، خانواده‌های متدینی بوده و زمینه‌های مناسب تربیتی داشته‌اند که توانسته‌اند فرزندان خود را به راه درست هدایت نمایند. در جدول ۱، مؤلفه‌های شناسایی شده زیر مجموعه شرایط زمینه‌ای آورده شده است.

جدول ۱. مؤلفه‌های مربوط به شرایط زمینه‌ای

ردیف	مؤلفه شناسایی شده	فراوانی
۱	خدمت به مردم	۱۰
۲	کار و تلاش در شرایط سخت	۱۱
۳	علاقه و گریه بر اهل بیت	۷
۴	خانواده منسجم	۵
۵	حق طلبی و صلح	۱۰
۶	مقید به مسائل دینی و مذهبی	۸
۷	توجه به فرهنگ و سنت‌های گذشته	۶
۸	احساس مسئولیت در تربیت	۲
۹	پاسداشت شأن بزرگان	۱

در ادامه به شرح هر یک از این مؤلفه‌ها پرداخته می‌شود.

شرایط زمینه‌ای و محیط فرهنگی خانواده

خدمت به مردم

توجه به زندگی عشایری نشان می‌دهد بقای زندگی در همکاری و تعاون امکان می‌یابد لذا عشایر روحیه مشارکت و همکاری بالایی دارند. والدین شهید سلیمانی دارای روحیه مشارکت بالایی بودند و طبق فرهنگ عشیره‌ای خود خدمت به مردم را سرلوحه زندگی خود قرار داده بودند و در این زمینه به گواهی همه شاهدان زبانزد خاص و عام بودند. مثلاً فرزندشان نقل می‌کند «پدر می‌گفت: سعی کن خدمت به مردم را در رأس کارهایت قرار بدهی» (سلیمانی، سهراب، مصاحبه، ۱۴۰۱/۹/۱۲).

«یک خصوصیت بسیار خوبی دیگری که مش حسن داشت؛ دغدغه مسائل و مشکلات مردم بود. وقتی سردار می‌آمد مشکلات مردم را بازگو می‌کرد. در مورد بیکاری جوانان، مریضی مردم و مشکلات آنها با سردار صحبت می‌کرد که برایشان کاری انجام شود. حتی زمانی تعدادی از مدیران کل استان آمده بودند آنها می‌گفتند حرفی که پدر سردار می‌زند آن را لحاظ بکنید. چون ایشان آگاه‌تر است و بهتر می‌داند. مثلاً او می‌دانست کدام زمین‌ها از قدیم کشت می‌شده. مراقبت می‌کرد که غصب نشود. وزیر بهداشت درمان آمده بود رابر، او اولین حرفی که به وزیر گفت؛ این بود: یک کار خیرخواهانه و ضربتی انجام بده. آن هم بیمارستان رابر است. آن را تجهیز کن و دکتر بیاور تا مریض ببیند. این مردم کسی را ندارند. همان سفارش ایشان باعث شد که بیمارستان زودتر افتتاح و سریع راه بیفتد و مورد بهره برداری قرار گیرد.» (سلیمانی، علی‌جان، مصاحبه، ۱۴۰۱/۱۰/۱۸).

کار و تلاش در شرایط سخت

در زندگی عشایری سرمایه افراد استعدادهای درونی و طبیعت خدادادی است. هر فرد برای داشتن یک زندگی شرافتمندانه می‌بایست وجوه فکری و جسمی خود را به کار اندازد و از مواهب الهی که در زمین موجودند و حیات دارند، استفاده نماید، مثل: زمین، آب، دام، طیور، گیاهان و ... تهیه امکانات برای داشتن یک زندگی خوب در سایه کار و تلاش در شرایط سخت امکان داشت. به دست آوردن چنین زندگی، استعدادهای انسان را پرورش می‌داد و او را در مقابل طوفان‌های زندگی مقاوم می‌نمود. این روند زندگی پاک در زندگی والدین حاج قاسم نمود پیدا کرده بود. سردار سلیمانی در وصف گوشه‌ای از زندگی سخت خود می‌نویسد: «آرام آرام در سرمای شدید زمستانی با حالت نیمه برهنه‌ای بزرگ شدیم. از همان ابتدای کودکی حالتی از تترسی داشتیم. ده سالم بود که تابستان و مدرسه تعطیل شد. فصل درو کردن ما قبل از طلوع صبح تا

غروب آفتاب بود. پدرم یک گاو نر شاخ زن خطرناک داشت که همه از او می ترسیدند. مرا سوار بر این گاو کرد که ببرم به ده دیگری که ۱۵ کیلومتر با خانه ما فاصله داشت و سرسبزتر بود و خانه عمه ام آنجا بود» (سلیمانی، حاج قاسم، ۱۴۰۱: ۳۰).

والدین در زندگی عشیره‌ای از همان ابتدا مسئولیت‌های مختلف را به فرزندان واگذار می‌کنند تا با سختی‌های زندگی روبرو شوند و در مبارزه با سختی‌ها شخصیت آن‌ها شکل بگیرد. «بچه‌ها بعد از شش سالگی وارد کار و زندگی می‌شدند. علاوه بر اینکه درس می‌خواندند در کارهای کشاورزی و دامداری کمک پدر و مادر بودند و دختران هم در نظافت و دوشیدن شیر گوسفندان و بقیه کارهای خانه کمک دست مادر بودند» (سازمند، زینب، مصاحبه، ۱۴۰۱/۴/۱۷).

«زندگی عشایری و روستایی با زندگی شهری فرق می‌کند. بچه‌های روستا و عشایر از ابتدا با سختی پرورش پیدا کرده‌اند. در کوه و بیابان و دشت و صحرا رفت و آمد بیشتری داشتند. با طبیعت بیشتر ارتباط داشته‌اند. ارتباط با طبیعت و محیط‌های سخت و خشن باعث مقاومت فرد می‌شود» (سازمند، ملک، مصاحبه، ۱۴۰۱/۴/۱۷).

علاقه و گریه بر اهل بیت

«حاج قاسم در یک خانواده مذهبی و متدین متولد شد و از همان ابتداء علاقه به اهل بیت علیهم السلام، خصوصاً ابا عبدالله الحسین در این خانواده موج می‌زد، پدر و مادری نماز خوان داشت که برپای روضه امام حسین علیه السلام، و دادن غذای تبرکی به مردم از عقاید این پدر و مادر بود. مادر حاج قاسم زنی بسیار ساده، بی آرایش با دامنی پاک و عقیف که با سادگی، فرزندان شجاع و عاشق اهل بیت تربیت کرد. به حجاب دخترانش مقید بود و می‌خواست پسران هم مرید و عاشق اهل بیت بار بیابند. در بین اعضای خانواده آن‌ها مهر و محبت برقرار بود. بچه‌ها را با منبر و روضه آشنا کرد. با اشک بر سید الشهداء در مجلس روضه به فرزندانش شیر خوراند و آنها را پرورش داد و حاصل لقمه و دامن پاک؛ یلی از ایل سلیمانی بنام قاسم شکل گرفت که شجاعتش بی نظیر، عطف و عطوفتش زبازد عام و بود. مشهدی حسن عاشق حاج قاسم بود و برایش عاشقانه شهادت دوست داشت (سلیمانی، زینب، دست‌نوشته، ۱۴۰۱/۱۰/۲)

خانواده منسجم

«بالاترین دغدغه پدر و مادرم انسجام خانواده بود. ممکن است اختلاف سلیقه وجود داشته باشد اما آنچنان تربیت شده‌ایم که ما نه با خواهران و نه با برادران نه با بچه‌های آنها هیچ اختلافی نداریم و همه را بچه‌های خودمان می‌دانیم. مثلاً اگر کوچکترین موضوعی برای یکی از بچه‌ها به وجود می‌آمد حاج قاسم حتماً هر جا بود اولین فرصت خودش را می‌رساند و مشکلمان را حل می‌کرد. حسین آقا این موضوع را بهتر درک کرده است و می‌تواند شهادت دهد. یا اگر یکی از ما بیمار می‌شدیم حتماً یکی از موضوعاتی که حل می‌کرد و خودش را می‌رساند همین بود. و این سفارش پدر و مادرم به ما بود که خانواده منسجمی باشید و در غم و شادی یکدیگر سهیم باشید و از آن غفلت نکنید» (سلیمانی، سهراب، مصاحبه، ۱۴۰۱/۹/۱۲)

حق طلبی و صلح

«مدتی بعد از انقلاب مشهدی حسن، عضو شورای اسلامی روستا بود که کار پاسگاه و دادگاه را انجام می‌داد. حل اختلاف بین مردم یا شکایت‌هایی که ایجاد می‌شد و مشکلات را رفع و رجوع می‌کرد. چه قبل از انقلاب و چه بعد از انقلاب، حرف ایشان برای مردم سند بود. اگر زمین را می‌خواستند تقسیم کنند اگر به نتیجه نمی‌رسیدند می‌گفتند: باید مش حسن بیاید. حرف ایشان سند بود و مردم قبول می‌کردند. در خواستگاری رفتن و ازدواج و وصلت‌ها و در کار خیر همیشه پیش قدم بود و کمک می‌کرد» (سلیمانی، علی‌جان، مصاحبه، ۱۴۰۱/۱۰/۱۸).

«اگر اختلافی ایجاد می‌شد قاعدتاً باید به خانه انصاف یا به خان و یا کد خدا مراجعه شود به دلیل حق طلبی مرحوم مش حسن به ایشان مراجعه می‌شد و این دعوای کوچک و یا حتی دعوای بزرگ هم حل و فصل می‌شد. او نقش اجتماعی خاص خودش را داشت. واقعیتی که وجود دارد در یک فضایی که قبلاً پاسگاه و این مسائل نبود و اختلاف هم ایجاد می‌شد و محدود افرادی بودند که روحیه حق طلبی داشتند و حق را بدون هیچ واهمه‌ای بازگو می‌کردند. در رابطه اجتماعی درون ایلی اگر حق را هم بگویند مطمئناً یک افرادی بودند که بر علیه او و یا

دشمنی ایجاد می‌شد. علی‌رغم اینکه پدر حاج قاسم احساس هم می‌کرد که ممکن است به کسی بر بخورد حق را می‌گفت و آن روحیه حق طلبی را زیر پا نمی‌گذاشت» (امیرشکاری، فریدون، مصاحبه، ۱۴۰۱/۹/۱۷). به نظر می‌رسد این پیش‌زمینه‌ها در روحیه صلح طلبی شهید سلیمانی تأثیر بسزایی داشته و در طول دوران مسئولیت خود در ارتباطاتی که با گروه‌ها و طوایف مختلف داخلی و برون مرزی داشت به راحتی اختلافات قومی را حل می‌کرد و حتی در کارهای خود با اجماعی که قادر بود برقرار نماید با همه گروه‌ها و طیف‌های سیاسی نیز کار می‌کرد.

مقید به مسائل دینی و مذهبی

«توجه به زیارت امام زاده‌ها و پختن آش نذری و همچنین آش برای باران زیاد بود. در تمام عشیره ما اولین گوسفندی که از آنها بره یا کره نری به دنیا می‌آورد آن بره یا کره مال امام حسین (ع) بود. آن حیوان را چهار یا پنج ماه در خانه می‌بستند و علف می‌دادند. که معمولاً چاق‌ترین گوسفندان همان بود و بعد در ایام فصل کوچ روضه امام حسین می‌خواندند و گوسفند را می‌کشتند و شام مفصل می‌دادند که هنوز هم همین رسم حاکم است. تمام عزاداری آنها برای امام حسین در ایام فصل کوچ یعنی اول پاییز است که فقیر یا غنی هم همین شیوه را عمل می‌کردند» (سلیمانی حاج قاسم، ۱۴۰۱: ۴۳).

«مش حسن مقید به مسائل دینی و مذهبی بود مخصوصاً یه ائمه اطهار اعتقاد خاصی داشت. اولین گوسفندی که متولد می‌شد این گوسفند را اختصاص می‌داد به روضه خوانی برای امام حسین و حضرت ابوالفضل و در خانه‌اش روضه برگزار می‌کرد و مردم را دعوت می‌کرد» (سلیمانی، طلعت، مصاحبه، ۱۴۰۱/۳/۲۶).

«کمتر کسی از نظر دین و تقوا مثل پدر من در منطقه بود. ماه رمضان یک روزه از او قضا نمی‌شد. قبل از بلند شدن اذان، پدرم بلند شده بود. بارها شنیدم که پدرم می‌گفت: اگر نتوانستم بچه‌ها و به اندازه سواد کلاس ششم بالاتر ببرم، ولی خودشان درس خواندند ولی یک کاری که کردم اینکه یک لقمه نان حرام در خانه و در شکم بچه نکردم.

زمین‌های اقوام به عنوان ارباب دست پدرم بود، از خودش بهره می‌گذاشت اما نمی‌گذاشت حق آنها به سمت ما بیاید. آن زمان حمام نبود. کسی در روستا حمام نداشت. اگر پدرم احتیاج به آب داشت یا غسل داشت. می‌رفت در قنات غسل می‌کرد حتی اگر زمستان هم بود اصلاً سرما برایش اهمیت نداشت برای اینکه نماز یا روزه‌اش را قضا نکند. فقط یه خاله و یک دایی داشتم که آنها هم مثل پدرم اهل نماز و روزه بودند. ولی در روستا دیگر کسی نبود که مثل پدرم به نماز و روزه اهمیت بدهد» (سلیمانی، هاجر، مصاحبه، ۱۴۰۱/۴/۱۷).

توجه به فرهنگ و سنت‌های گذشت

«به سنت‌های گذشته افتخار می‌کنیم. خواهر بزرگم [هاجر] در مسائل علم نَسَب خیلی وارد هستند. همیشه حاج قاسم می‌نشست و نسب‌ها را جستجو می‌کرد. حاج قاسم همیشه سعی می‌کرد سنت‌های گذشته را زنده کند. مثلاً می‌گفت یک کردی (دو بیٹی) بخوانید. یا به شب‌نشینی اهمیت می‌داد. اگر بچه‌ای به دنیا می‌آمد شب‌نشینی انجام می‌دادند. حاج قاسم علی‌رغم اینکه این همه مشغله داشت اما به این سنت‌ها خیلی اهمیت می‌داد و احترام می‌گذاشت. یکی از خصلت‌های ایلی و عشیره‌ای حاج قاسم شجاعت و دلیری او بود. در این هم توجه خدا و لطف خدا وجود دارد. یا خود بابام کسی بود که زمان شاه با رئیس پاسگاه درگیر می‌شود به خاطر اینکه به او زور می‌گفتند. یا با خان درگیر می‌شود. آن خان پدرم را تنبیه می‌کند اما پدرم زیر بار زور نمی‌رود» (سلیمانی، سهراب، مصاحبه، ۱۴۰۱/۹/۱۲).

احساس مسئولیت در تربیت

«برای والدین حاج قاسم، تربیت فرزندانشان و استحکام خانواده و توجه به مسائل دینی مهم. توجه‌دادن بچه‌ها به این‌گونه موضوع‌ها ارزشمند بود و در بچه‌ها اثر تربیتی داشت. برای نمونه: وقتی خودمان دنبال گوسفندان می‌رفتیم تعزیه را با هم بازی می‌کردیم. یکی می‌شد شمر یکی می‌شد امام حسین و با هم آن تعزیه را انجام می‌دادیم. چیزی که یادم هست اینکه سردار هیچ وقت در برگزاری مراسم نقش منفی را قبول نمی‌کرد» (سلیمانی، علی‌جان، مصاحبه، ۱۴۰۱/۱۰/۱۸).

پدر به ما می‌گفت: به مسائل عبادی اهمیت بدهید. این سلامت روح شما و جسم شما است. و تشکر از خداست. خدا به شما سلامتی داده و تشکر کنید از خدا با نماز خواندن. روزه هم بگیرید. در مسائل عبادی خیلی مراقب و مواظب ما بود که مسائل عبادی را به وقت

انجام دهیم. تأکید هم می‌کرد. به نماز اول وقت خیلی اهمیت می‌داد. به حاج قاسم می‌گفت: خیلی مواظب باش. خدا به هر کدام هر چیزی داده است، امتحان خداست. باید ظرفیتش را داشته باشید، اگر ظرفیتش را نداشته باشید از شما گرفته می‌شود. افراد دورتان جمع می‌شوند غرور نگیرید و فکر نکنید نسبت به دیگران برتری دارید. سعی کنید خودتان را در آن جمع پایین‌تر از همه قرار دهید. رابطه ما با والدین خیلی رابطه صمیمی و دوستانه بود. نصیحت بود، امر و نهی بود، مراقبت بود، مواظبت بود. به ما می‌گفت حواستون باشه با آدم‌هایی که در مسیر نیستند و از مسیر خارج هستند همراهی نکنید. با کسانی ارتباط داشته باشید که به شما چیزی یاد بدهند و به معلومات شما اضافه بشود. در مسائل اخلاقی و دینی پدرم همیشه نقش استاد را برای ما داشت (سلیمانی، حسین، مصاحبه، ۱۴۰۱/۹/۹).

پاسداشت شأن بزرگان

«بعضی از بزرگان ما بودند که به خاطر خشکسالی دچار مشکل شدند. پدرم همیشه می‌گفت: اگر می‌خواهید به این افراد کمکی کنید شما چیزی به آنها ندهید بگذارید من خودم پرداخت کنم چون شأن و جایگاه و بزرگی که ایشان داشته‌اند نمی‌خواهم توسط شما شکسته شود. آن‌ها با من راحت هستند و اگر مشکلی داشته باشند با من راحت عنوان می‌کنند» (سلیمانی، سهراب، مصاحبه، ۱۴۰۱/۹/۱۲). علاوه بر شرایط زمینه‌ای که بر سیره تربیتی والدین سردار سلیمانی تأثیر بسزایی داشته است صفات اخلاقی آنها نیز در شیوه‌های تربیت مستقیم و غیرمستقیمی که لحاظ می‌کرده‌اند نیز مؤثر بوده است. در جدول ۲، برخی از مهم‌ترین مقوله‌های اخلاقی شناسایی شده نشان داده شده است.

جدول ۲: صفات اخلاقی والدین شهید سلیمانی

ردیف	مؤلفه شناسایی شده	فراوانی
۱	مهربان، سخاوتمند، مهمان‌نواز و همسایه‌دار	۱۲
۲	مقید به نماز اول وقت و پابندی به حلال و حرام و رد مال	۱۲
۳	اخلاق نیک همسرداری	۱۱
۴	الگوی عملی	۲
۵	خوش‌رو	۴
۶	امانت‌داری	۷
۷	مخلص و مؤمن	۵
۸	مورد اعتماد	۲
۹	اهمیت به حجاب	۱
۱۰	طهارت	۵
۱۱	اخلاص و الهام	۱
۱۲	ایثار و انفاق	۱
۱۳	امین و پرهیزگار	۲

خصیلت‌های اخلاقی و سبک زندگی والدین تأثیر زیادی در تربیت فرزندلن دارد و منش و شخصیت والدین در شکل‌گیری شخصیت فرزندان بسیار با اهمیت است. خصوصیات اخلاقی که والدین سردار سلیمانی داشتند نیز در بروز شخصیت او تأثیر زیادی داشته است که در ادامه مؤلفه‌های شناسایی شده اخلاقی آنها شرح داده می‌شود.

منش و سیره رفتاری والدین شهید سلیمانی

مهربان، سخاوتمند و مهمان‌نواز

«فاطمه خانم زن خیلی مهربانی بود و هم مقید به مسائل دینی بود. در خانه آن‌ها همیشه به روی همه باز بود. حتی ماه رمضان علی‌رغم اینکه روزه بود بعضی وقت‌ها که برایش مهمان می‌آمد و مسافر بودند مجبور بود در روز سه بار نان بپزد و از مهمان‌هایش پذیرایی می‌کرد. از خوبی‌های فاطمه همسر مشهدی حسن هر چی بگویم کم گفتم. هر کسی از هر جایی می‌آمد خانه مشهدی حسن بود. خانه آنها کافه صلواتی بود» (سلیمانی، صغری، مصاحبه، ۱۴۰۱/۴/۱۶).

«مادر حاج قاسم اینقدر خوب بود که اگر کسی یتیم بود و نان و غذا نداشت هر زمان که نان می‌پخت و غذا درست می‌کرد برای آنها می‌برد»^۱ (سلیمانی، طلعت، مصاحبه، ۱۴۰۱/۳/۲۶).

من از کودکی چیزی به یاد ندارم؛ ولی برایم تعریف کرده‌اند که چند ماهه بودم. مادرم در اثر بیماری شیر نداشته که به من بدهد. مادر حاج قاسم سرپرستی من را بر عهده می‌گیرد و شیرم می‌دهد. حاج قاسم چند ماه از من بزرگتر بود و شیر می‌خورد. مادر حاج قاسم به مادرم گفته بود؛ ناراحت نباش. خودم شیرش می‌دهم و بزرگش می‌کنم» (سلیمانی، ساره، مصاحبه، ۱۴۰۱/۱۰/۱۸).

نه تنها از روستای قنات ملک بلکه از جواران و از همه روستاهای اطراف می‌آمدند. سالی چند روز می‌آمدند و منزل مشهدی حسن می‌ماندند و از مشهدی حسن درس اخلاق و زندگی یاد می‌گرفتند. چون الگوی بسیار خوبی برای مردم بود» (سلیمانی، هاجر، مصاحبه، ۱۴۰۱/۳/۲۶).

«دختری بود که کس و کاری نداشت. بیماری سل داشت و چون بیماریش واگیردار بود هیچ کس قبول نمی‌کرد او را مراقبت کند. اما مشهدی حسن و فاطمه از او مراقبت می‌کردند. بیماری آذر دختر مشهدی حسن هم از همین دختر واگیر کرده بود. یک سیّد هم بود که همیشه در منزل مشهدی حسن بود. همیشه خانه مشهدی حسن پر بود. یک دختری فلج بود که هیچ کس در خانه‌اش از او نگهداری نمی‌کرد. مشهدی حسن او را به خانه خودش برده بود و خانمش فاطمه از او مراقبت می‌کرد» (سلیمانی، طلعت، مصاحبه، ۱۴۰۱/۳/۲۶).

مقید به نماز اول وقت و پایبندی به حلال و حرام

«مشهدی حسن خیلی مقید به نماز اول وقت بود. همیشه بعد از نمازش این بیت شعر را می‌خواند.

الهی به عزت که خاتم مکن
منم شرمساری روی تو بس
به جرم گنه شرمسارم نکن
دگر شرمسارم نکن پیش کس.

«پدرم اهل نماز بود. شاید در آن وقت چند نفر نماز می‌خواندند. اما پدرم به شدت مقید به نماز اول وقت بود. نماز صبح را از روی ستاره و نماز ظهر را از روی سایه تشخیص می‌داد» (سلیمانی، حاج قاسم، ۱۴۰۱: ۴۰).

«مشهدی حسن همیشه و زودتر از همه صف اول نماز بود. عبادت خالص و بی ریا داشت، به وقت نماز می‌خواند، سحر خیز بود، قبل از نماز بیدار بود، زود می‌خوابید و زود بیدار می‌شد به عبادت و کار می‌پرداخت^۲». «او نمازش را سر وقت می‌خواند، اگر در مسافرت هم بود، وقت نماز توقف می‌نمود و نمازش را می‌خواند و سپس حرکت می‌نمود^۳».

«لقمه پاک تأثیر مستقیم روی زندگی دارد. بابا هم مالک بود و هم کشاورز، به خرمن «ذآ» می‌گفتند. بعضی‌ها گندم را پهن می‌کنند کف خرمن. این کف خرمن مال کشاورز است. مال مالک نیست. به پدرم می‌گفتم: چرا بعضی‌ها دو تا ذآ دارند و ما یک ذآ داریم. گفت این دومی حرام است. حلال همین یک ذآ است که کف خرمن ندارد. همه حرکات و سکنات پدرم درس تعلیم و تربیت خدایی و عقلانی بود^۴». در تنگل هونی ملکی است که اکثراً گردو کاری است. حاج حسن به وقت گردو تکانی همه مالکین را در یک دوره زمانی [یک روز تا یک هفته] فرا می‌خواند که جمع شوند و گردوها را بتکانند و ثمر آنها را بین هم تقسیم نمایند. تا حق کسی تضییع نگردد. حاج حسن همیشه جبران محبت‌های دیگران را می‌کرد. خیلی حلال کار بود. همیشه به ما می‌گفت: سعی کنید حق دیگران را نخورید. سعی کنید حق هر کس را به خودش دهید. او از هر کس هدیه‌ای برایش آورده می‌شد، جستجو می‌کرد که آیا آن آدم اهل نماز می‌باشد و مالش از راه حلال به دست آورده است، اگر می‌دانست که آن مال از راه درست حاصل نشده است، آن را پس می‌داد، خودش استفاده نمی‌کرد و هدیه را به افراد فقیر می‌داد^۵».

حاج حسن از نظر حلال و حرام خیلی مراقبت داشت. اگر از یک آلوچه‌ای کسی سهمی داشت، می‌گفت باید تقسیم شود. می‌چید و سهم صاحبش به او می‌رساند. رسم بود که کشاورز از زمین مالک برای خودش گندم و یا جو می‌کاشت، به این کار «کردی» می‌گفتند،

^۱ همسایه والدین حاج قاسم.

^۲ سلیمانی امرالله، فامیل والدین حاج قاسم، مصاحبه، دانشگاه، دفتر مجری طرح، ۱۴۰۱/۱۰/۸

^۳ امیر شکاری عطا، مصاحبه، دفتر مجری طرح، دانشگاه شهید باهنر، ۱۴۰۱/۱۰/۲۰

^۴ مالک، مال مالک

^۵ سلیمانی، حسین، مصاحبه، ۱۴۰۱/۹/۹

^۶ امیر شکاری عطا، مصاحبه، دفتر مجری طرح، دانشگاه شهید باهنر، ۱۴۰۱/۱۰/۲۰

مشهدی حسن آن را حرام می دانست و هرگز استفاده نمی کرد. به همین علت وقتی فرزندش حسین سؤال می کرد که چرا بقیه کشاورزان دوتا خرم دارند و ما یک خرمن داریم. مشهدی حسن به او می گفت: آن خرمنی که کشاورز از ملک مالک برای خودش کاشته و به او نمی دهد، حرام است. اصلاحات ارضی شاه هم که بخشی از ملک مالک به کشاورز داده می شد، مشهدی حسن آن را حرام می دانست و از مأمور اصلاحات ارضی نگرفت^۱.

اخلاق نیک همسرداری

پدرم نسبت به مادرم خیلی صمیمیت داشت و همین طور متقابلاً مادرم هم با پدرم خیلی صمیمی بود. مادر بزرگ من در آخر عمرش بینایی اش را از دست داده بود. پدرم همیشه می گفت: مادرت به مادر من خیلی محبت کرده و من همیشه شرمند محبت های او هستم. اگر مهمان داشتیم چه زیاد چه کم اول غذای مادر من را می داد و اول جای مادرم را می انداخت و بعد جای مهمان را می انداخت. می گفت هیچ وقت محبت های مادران به مادرم فراموش نمی کنم و همیشه قدردان زحمات هایش هستم. پدرم می گفت من وبا گرفته بودم. چهل روز تب کرده بودم. تنها کسی که در این زمان بیماری خطرناک لحظه ای من را رها نکرد مادرت بود. همه از دور احوال من را می پرسیدند و می ترسیدند نزدیک من بیایند. اما مادران یک لحظه هم من را تنها نگذاشت. این رابطه همیشه صمیمی بود و در همه ما تأثیر داشت. وقتی پدرم با مادرم با خوش رفتاری برخورد می کرد باعث می شد در رفتار ما هم تأثیر بگذارد. این باعث می شد که این «محبت هم به سمت و سوی ما برمی گشت. من با همسرم هیچ وقت بحث نداشتم با توجه به آنچه که از پدر و مادرم دیده بودم و در رفتار همه ما تأثیرگذار بود.»^۲ این یک سؤالی اساسی است که چگونه روابط والدین باهم در تربیت فرزندان اثر می گذارد؟ روایت این متن پاسخی دقیق و درست به این سؤال است.

الگوی عملی

مش حسن رفتارهای بسیار نیکی با همسایه و مردم داشت. رفتار او زبانزد خاص و عام بود. الگوی عملی برای دیگران بود. اگر اختلافی پیش می آمد خودش اختلاف را حل می کرد و نیاز نبود دیگر به شکایت و پاسگاه کشیده شود به خاطر رفتار خوبش و به خاطر الگوی عملیش مردم را به طرف خودش جذب کرده بود. مش حسن و فاطمه با هم خیلی خوش رفتار بودند و هیچ وقت مشکلی در زندگیشان پیش نمی آمد. همیشه با تفاهم مشکلات زندگیشان را حل می کردند. هر دوشان الگو بودند^۳.

«پدر و مادر انسان در زندگی فرزندان بسیار تأثیر دارند. الگوی عملی هستند در رفتار و کردار برای فرزندان. وقتی بچه های حاج حسن رفتار پدر و مادرشان از نزدیک می دیدند و با سختی های زندگی مواجه می شدند که در سخت ترین حالات زندگی حاضر نبودند حتی یک لقمه حرام وارد زندگی شان کنند و فقط با حاصل دسترنج خودشان و با سختی هایشان امرار و معاش می کردند و فرزندان هم رویشان تأثیر دارند و پدر و مادر الگوی عملی هستند فرزندان هم مقید به مسائل شرعی می شوند و نتیجه می شود فردی مثل سردار سلیمانی تحویل جامعه می دهند»^۴.

خوش رو و امانت دار

«انسان وقتی بخواهد جایی مهمان شود نگاهی می اندازد به وضعیت روحی صاحبخانه، اینکه صاحبخانه با چه روحیه ای از مهمان استقبال می کند و چطور مهمان نوازی می کند. مادرم طوری برخورد می کرد که این مهمان امروز مهمان بود و فردا هم مهمان بود. از فامیل داشتیم می رفتند سرمشک کارشان را انجام می دادند و بعد برمی گشتند خانه پدرم ناهارشان را می خوردند. بعضی ها اول شب می رسیدند شامشان را می خوردند و اگر خسته بودند، می خوابیدند و صبحانه می خوردند و فرداش می رفتند»^۵.

«از زمان جوانی تقوا و پاک دامنی پدر و مادر حاج قاسم به عنوان سرلوحه و الگوی خانواده و بچه هایشان بود. پاک دستی و امانت داری هم یک مورد مهم است. زندگی این خانواده زندگی کشاورزی و دامداری بود. ایشان هم مالک بود و هم کشاورز بود و ملک

^۱ سلیمانی، طلعت، مصاحبه، ۱۴۰۱/۳/۲۶

^۲ برادر شهید احمد سلیمانی

^۳ سلیمانی، حسین، مصاحبه، ۱۴۰۱/۹/۹

^۴ سلیمانی امرا، فامیل والدین حاج قاسم، مصاحبه، دانشگاه، دفتر مجری طرح،

۱۴۰۱/۱۰/۸

^۵ سلیمانی، حسین، مصاحبه، ۱۴۰۱/۹/۹

دیگران هم در اختیار او بود. سهم خودش را بر اساس قرارداد و عرف برمی‌داشت و مابقی را کامل به صاحبانش برمی‌گرداند.^۱ «اگر ما شریک داشتیم اگر پنج تا دانه گردو سهم شریک ما می‌شد از همان گردوی خودش به اندازه در یک پارچه می‌گذاشت و به مادرم می‌داد و می‌گفت کنار بگذار تا هر وقت آمد امانت او را به او بده»^۲.

«اومقید به حلال و حرام بود. در تقسیم جو و گندم و گردو خیلی دقت داشت. حتی یک دانه گردو یا بادام به نفع خودش کنار نمی‌گذاشت. در تقسیم اموال نهایت سعی را داشت که حرامی در زندگی‌اش صورت نگیرد. و هر چه وارد زندگی‌اش می‌شود از مال حلال باشد»^۳.

مؤمن و مخلص

«حاج حسن آدم بسیار مؤمن و مخلص بود. از نظر تعهد و تقوا وارسته بود. مادر حاج قاسم مشهدی فاطمه خیلی زن محترمی بود. اگر پدر و مادر خوب باشند اولاد هم خوب خواهد شد. از نظر تعهد و تقوا و سفره داری بسیار عالی بودند. در خانه آن‌ها همیشه به روی همه باز بود. هم مادر و هم پدر هر دو آدم‌های بی‌ریایی بودند»^۴.

مورد اعتماد

«پدرم فردی مورد اعتماد طایفه بود. مُصلح اجتماعی بود. کسان دیگری هم بودند ولی ایشان از دیگران قابل اعتمادتر بود. برای حل دعوا و اختلافشان به او مراجعه می‌نمودند. اگر ایشان در موضوعی قضاوت می‌کرد، معمولاً مردم دیگر به محاکم یا جای دیگر نمی‌رفتند. حتی زمانی که خانه انصاف بود و کدخدا هم بود و ایشان هیچ کدام از این نقش‌ها و مسئولیت‌ها را نداشت، اما مورد اعتماد و وثوق مردم بود»^۵ و «

حاج حسن، در مسائل اجتماعی یک مقبولیت خاصی داشت. مردم حرف حاج حسن را خیلی قبول داشتند. اگر کسی می‌گفت حاج حسن این حرف را زده؛ دیگر هیچ کس هیچ حرفی نمی‌زد، قبول می‌کردند»^۶. «پدرم مُصلح بود، اگر اتفاقی برای کسی می‌افتاد یا کسی با هم جنگ و دعوا داشت کسی که پا جلو می‌گذاشت پدرم بود. و همیشه از یک مقبولیت برخوردار بود حرف پدرم را کسی زمین نمی‌زد»^۷.

اهمیت به حجاب

«یک پنجشنبه مدیر مدرسه به ما گفت: از روز شنبه دخترها روسری‌هایشان را گره بزنند. به جای اینکه به روسری سوزن بزنند باید روسری‌هایشان را گره بزنند. از مدرسه به خانه آمدم به مادرم گفتم: مدیر این حرف را زده. مادرم گفت: از شنبه دیگر مدرسه نمی‌روی. گفتم چرا؟ گفت: من دختر بی‌سواد می‌خواهم ولی دختر بی‌حجاب نمی‌خواهم. این هفته می‌گویند روسری‌هایتان را گره بزنید هفته آینده می‌گویند روسری نپوشید. و من دیگر مدرسه نرفتم. و بعدها در نهضت سوادآموزی درس خواندم»^۸.

طهارت

«در ماه رمضان کمتر کسانی بودند که می‌توانستند ماه رمضان را کامل روزه بگیرند. فقط پدر من بود که روزه کامل می‌گرفت. آن زمان حمام نبود. اگر احتیاج به آب داشت. باید حتماً حمام نماید. حتی مواقعی در زمستان هم که بود در قنات غسل می‌کرد. تا بتواند طیب و طاهر روزه‌اش را بگیرد و نماز بخواند»^۹.

آقای تشکری از بین همه سپاهیان آدم مردمی و اخلاقی بود و چون اهل مسائل عبادی بود با خانواده ما بیشتر ارتباط داشت و ما هم به سمت او گرایش بیشتری داشتیم. گفت من یک شب ساعت ۱۲ به بعد دیدم که در استخر تالام است. در زمانی که استخر یخ زده بود. گفتم شاید پرنده‌ای در استخر است. ماه رمضان بود. از خانه بیرون آمدم و دیدم یک آدم در آب یخ زده است. نگاه کردم دیدم فلانی است (مش حسن). آن زمان که حمام نبود. متوجه شدم که آمده بود غسل کند که روزه بگیرد و نمازش را بخواند. از اینجا است که انسان

^۱ سهراب سلیمانی، متولد سال... و دارای مدرک تحصیلی... و مسئولیت‌های... داشته است و فعلاً در... مشغول به کار است و پسر کوچک والدین حاج قاسم.

^۲ سلیمانی، علی‌جان، مصاحبه، ۱۴۰۱/۱۰/۱۸

^۳ سلیمانی، هاجر، مصاحبه، ۱۴۰۱/۴/۱۷

^۴ سلیمانی، هاجر، مصاحبه، ۱۴۰۱/۴/۱۷

^۵ سلیمانی، سهراب، مصاحبه، ۱۴۰۱/۹/۱۲

^۶ سلیمانی، هاجر، مصاحبه، ۱۴۰۱/۴/۱۷

^۱ سلیمانی، علی‌جان، مصاحبه، ۱۴۰۱/۱۰/۱۸

^۲ سلیمانی، هاجر، مصاحبه، ۱۴۰۱/۴/۱۷

^۳ سلیمانی، طلعت، مصاحبه، ۱۴۰۱/۳/۲۶

^۴ سازمند، ملک، مصاحبه، ۱۴۰۱/۴/۱۷

^۵ سلیمانی، سهراب، مصاحبه، ۱۴۰۱/۹/۱۲

بهره‌مند می‌شود. از چیزهایی که نه دانشگاه رفته و نه در جایی این را خوانده^۱. عنایت الهی است که به هر کسی داده نمی‌شود. همین نکته‌ها عالی است. این اخلاق از جمله عواملی است که به صورت غیر مستقیم روی تربیت فرزندان تأثیر دارد.

اخلاص و الهام

«حاج قاسم قبل از سال نو مقداری مواد غذایی به رابر می‌فرستاد. من در یک انباری آن‌ها را جمع‌آوری می‌کردم. پدرم به من می‌گفت: عادلانه توزیع کن. در توزیع خشم نکن. اگر کردی همه چیز را ضایع کردی. اگر نمی‌توانی به دیگری بسپار. عدالت داشته باش و به همه مردم بده. این که پدر سواد نداشته اما علم زیادی داشته این به خاطر اخلاص و مسائل معنوی است. می‌توان گفت این فیض معنوی است. کسی که پاک باشد خداوند به او الهام^۲ می‌کند که چه بگوید و چطور درک کند؟^۳»

ایثار و انفاق

«بنده خدا پسرش در بانک ورشکسته شده بود. بخشی از زمین‌هایش را فروخته بود، پدرم به من گفت: بابا یک خواهش از شما دارم؛ آن زمین‌هایی که آنها فروختند شما به حسابشان بیاورید. چون آنها الآن ورشکسته شدند. گفتم: باشه ما ضرر می‌کنیم، ولی باشه، چشم. زمین ده قصبش ۱۲۰ میلیون تومان بود. همان زمینی بابام از ما خواست که بگذریم و آن زمان ما از آن گذشت کردیم. پدرم روحیه ایثار و انفاق داشت، دلش به مال دنیا گره نزده بود. این روحیه هم به فرزندان انتقال می‌داد^۴».

امین و پرهیزگار

«مشهدی حسن هم از خودش مالکیت داشت هم کار کشاورزی از دیگران داشت. در جریان کارهایش وارستگی ظهور داشت. مثلاً دره‌ای به نام تنگل هونی، تقریباً هشت کیلومتر بالاتر از قنات ملک که سرتاسرش آن گردو است، در این گردوها با هم شراکت داشتیم. یک سهم ما داشتیم و یک سهم هم آنها داشتند. خانه او قنات ملک بود. در فصل تابستان می‌رفتند تنگل برای گردو تکانی. بعضی از مالکین حضور نمی‌یافتند. ما هم با ایشان گردو مشارکتی داشتیم. او گردوها را به طور دقیق و دانه شمار بین مالکان تقسیم می‌نمود. آن‌هایی هم که نبودند، گردوهاشان کم و یا زیاد برایشان می‌فرستاد^۵».

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد والدین شهید قاسم سلیمانی تعالیم دینی را به صورت مستقیم و غیر مستقیم به فرزندان خود آموزش می‌داده‌اند. مستندهای این تعلیمات در سخنان والدین او و سردار سلیمانی و سایر اعضای خانواده و آشنایان آنها کاملاً قابل فهم است. این تعالیم تربیتی در محورهای خودسازی، خانوادگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، مذهبی، اخلاقی- تربیتی، به صورت فرا منطقه‌ای، قومی، مذهبی قابل طبقه‌بندی و توضیح و تبیین هستند. قطعاً در رسیدن به طاعت و بندگی و رضوان الهی و حیات طیبه نقش والدین عالم و عالمه او مبنایی و تحول و تکامل برانگیز بوده و انقلاب اسلامی ایران به رهبری امامین، به این تحول و تکامل یاری رساندند و پاکی و نبوغ او سبب مجاهدت شبانه روزی او در این مسیر خودسازی تا رسیدن به شهادت و عروج الی الله اوشد. به صورت خلاصه به اصالت و تأثیر پذیری او از والدین، بر اساس یافته‌ها پرداخته می‌شود و در قالب مدل تربیتی ارائه می‌گردد.

تعالیم تربیتی در سیره تربیتی والدین شهید سلیمانی

خودسازی

در این حوزه در سیره آنان؛ عبادت خداوند، مخصوصاً حمد و ثنای الهی، دعا و نیایش، شکر و سپاس، طهارت و پاکیزگی، نماز اول وقت، روزه، مراقبت در رفتار و گفتار، زندگی در شرایط سخت، قناعت، رعایت حلال و حرام و ... فهم می‌شود. این فعالیت‌های خودسازی بخشی از آموزش و پرورش غیرمستقیم آنان بر روی فرزندان و دیگران تأثیر تربیتی داشته و جنبه الگویی به خود گرفته‌اند. مراقبت، محاسبه و تزکیه نفس جهت خودسازی در آنان نسبت به طوایف و اقوام بی نظیر بوده است به همین علت آشنایان آنان را الگوی خود

^۱ سلیمانی، حسین، مصاحبه، ۱۴۰۱/۹/۹

^۲ الهام یک معرفت و فیض الهی است که خداوند به انسان‌های مزی که در چگونه برخورد

کردن با مسائل عنایت می‌کند، امام سجاد(ع) در دعای ۲۴ از خداوند درخواست می‌نماید که

به او الهام نماید حقوقی که والدین نسبت به فرزند دارند. و می‌فرماید: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ

و

مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ، وَ أَلْهَمْنِي عِلْمَ مَا يَجِبُ لِهَيْمًا عَلَيَّ إِلَهُامًا» «بر محمد و آتش درود فرست، و دانش آنچه از حقوق ایشان که بر من لازم است به من الهام کن»

^۳ سلیمانی، حسین، مصاحبه، ۱۴۰۱/۹/۹

^۴ سلیمانی، حسین، مصاحبه، ۱۴۰۱/۹/۹

^۵ سازمند، ملک، مصاحبه، ۱۴۰۱/۴/۱۷

می‌دانسته‌اند و برای آنها مایه افتخار بوده و است. این شاخصه خودسازی در بین طوایف و اقوام بی همتا بوده است.

خانوادگی

در این محور سکینه و آرامش از ناحیه روابط والدین نسبت به هم و پیدایش فضای دوستی و احترام متقابل به هم و وحدت در مبانی اعتقادی و اعمال مبتنی بر آنها وجود یافته و محیط خانواده برای اجرای فعالیت‌های تربیتی از جمله مودت و رحمت نسبت به فرزندان از ناحیه والدین و انسجام خانوادگی در کمک به پیشرفت یکدیگر کاملاً فراهم می‌آید.

اجتماعی

در این حوزه؛ از خود گذشتگی، ایثار و فداکاری، مهربانی و بخشندگی، یاری رسانی به افراد نیازمند، مهمان‌نوازی و همسایه‌داری، برقراری صلح و قضاوت‌های خدایسندانه، تیم‌نوازی و پرستاری، کمک به بیماران بی‌سرپرست. حفظ شرافت و کرامت انسان‌ها، رعایت حقوق دیگران و دعوت دیگران به رعایت حقوق یکدیگر. این گونه فعالیت‌ها هم تأثیرات غیرمستقیم تربیتی نسبت به فرزندان و دیگران را داشته‌اند.

سیاسی

ولایت‌پذیری و تبعیت از رهنمودهای خداوند و ائمه اطهار(ع) و جهت‌گیری‌های متعدد بر این مبنا در رفتارهای والدین حاج قاسم قابل درک است. مثل دفاع از انقلاب اسلامی ایران و تشویق فرزندان به مبارزه علیه دشمنان انقلاب و نظام جمهوری اسلامی ایران. به طوری که روایت شده بود که هرگز مانع از رفتن فرزندان به جبهه‌های دفاع مقدس نشد و بر عکس به جانفدایی آنان در این راه تشویق می‌نمود. روایت است که سردار شهید حاج قاسم گفته است: اگر پدرم می‌گفت: اینجا بمان و به جبهه نرو نمی‌رفتم، ولی او هرگز نگفت!

اقتصادی

زندگی عشایری و کشاورزی سرتاسر کار و تلاش در شرایط سخت است. والدین حاج قاسم از دل طبیعت خدادادی با فکر و کاری روزی حلال را به دست می‌آوردند و روزگار خود را می‌گذرانند. دامداری و کشاورزی، بچه‌داری، کارهای طاقت فرسایی هستند. مادر بچه را بر پشت خود دارد و درو می‌نماید. شیرگوسفندان می‌دوشد، گندم آسیا می‌نماید، خمیر می‌نماید و نان می‌پزد، کره و کشک و روغن تهیه می‌نماید. همین‌طور پدر، در گرما و سرمای شدید و در طبیعت خشن کشاورزی و دامداری می‌نماید. نانی به کف می‌آورد و به غفلت نمی‌خورد. والدین حاج قاسم فرزندان خود را از همان دوران کودکی در این گونه فعالیت‌های اقتصادی مشارکت و تشویق می‌نمایند. در روستای قنات ملک آثار آبادانی حاج قاسم کاملاً مشهود و مورد استفاده است.

مذهبی - فرهنگی

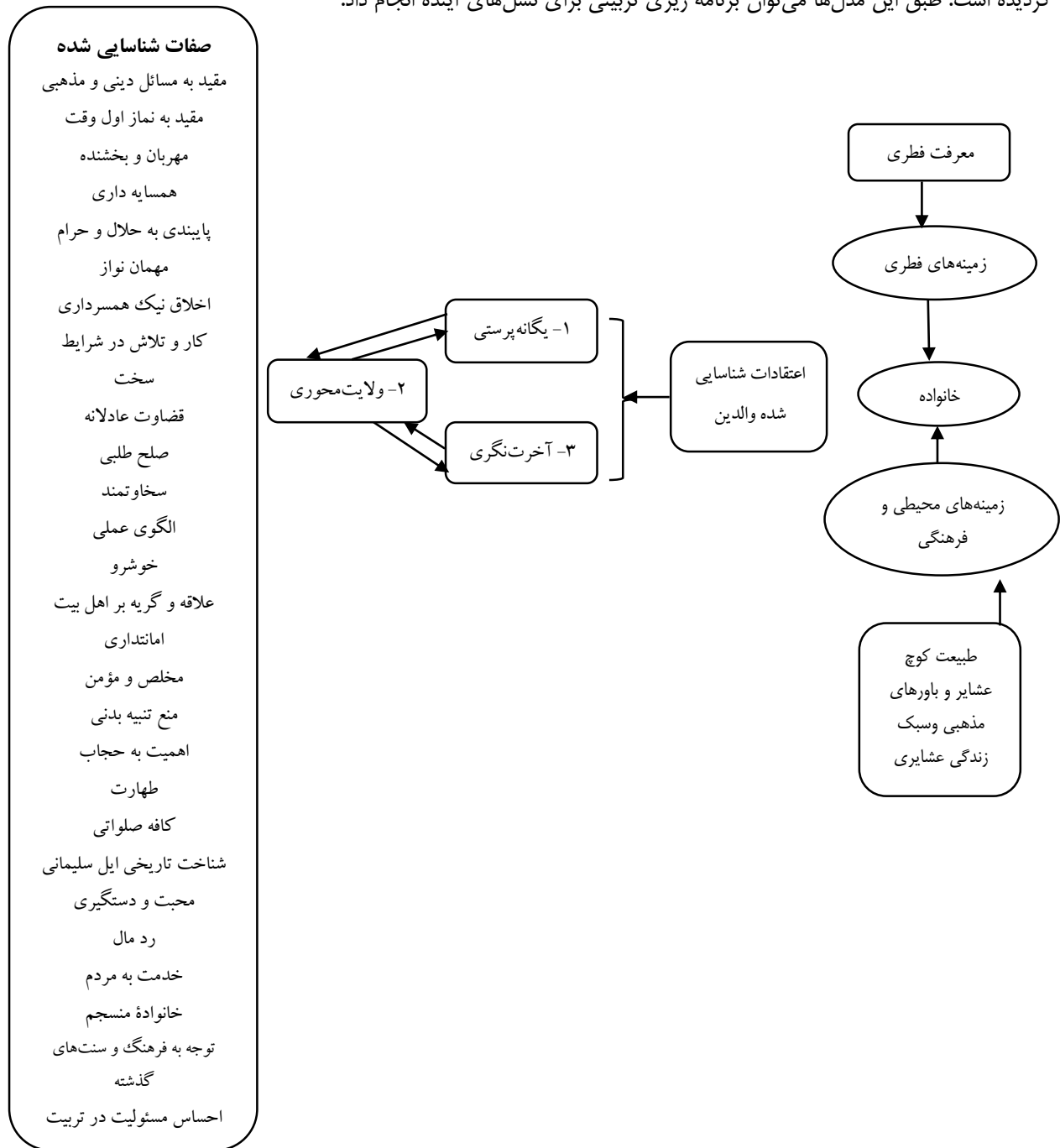
برگزاری مراسم مذهبی، از جمله روضه خوانی در ایام محرم و ایام ماه مبارک رمضان و شب‌های قدر، نذر و نذورات در راه ائمه اطهار(ع)، قصه مشکل گشا، سفر به عتبات عالیات و مشهد مقدس و سایر قبور مطهره که بخشی از فعالیت‌های حاج قاسم دیده می‌شود. این گونه فعالیت‌ها تأثیر عمیقی بر تعالی‌یابی حاج قاسم دارند. ساخت بیت‌الزهره و برگزاری هر ساله مراسم دهه فاطمیه نمونه‌ای از آن است. ساخت مسجد قنات ملک؛ با همکاری مردم و فعال بودن این مرکز عبادی - فرهنگی و تربیتی مصداق دیگری از اعتقادات دینی این سردار بزرگ اسلام است.

اخلاقی - تربیتی

در روایات فرزندان والدین آمده است که آنان مارا به برپایی نماز، در اول وقت، حفظ ارزش‌ها و کرامت انسانی، محبت به دیگران به اندازه ظرفیتشان، رعایت حجاب، کار و تلاش، طاعت و بندگی خداوند، کسب روزی حلال، تحصیل علم، احترام به والدین و... تشویق و ترغیب می‌نمودند و تا حد وسیع زمینه‌های تعلیم و تربیت ما را فراهم می‌کردند.

در برنامه تلویزیونی ملک سلیمان که ابراهیم حاتمی کیا درباره منش حاج قاسم صحبت می‌کند؛ گوشه‌ای سخنان حاج قاسم خطاب به مبارزین در سوریه پخش نمود، حاج قاسم تأکید داشت که حلال و حرام را در اینجا رعایت نمایید، او همانند پدرش که به او آموخته بود؛ در محیط کاری خودش توصیه می‌کرد، و عمل می‌نمود.

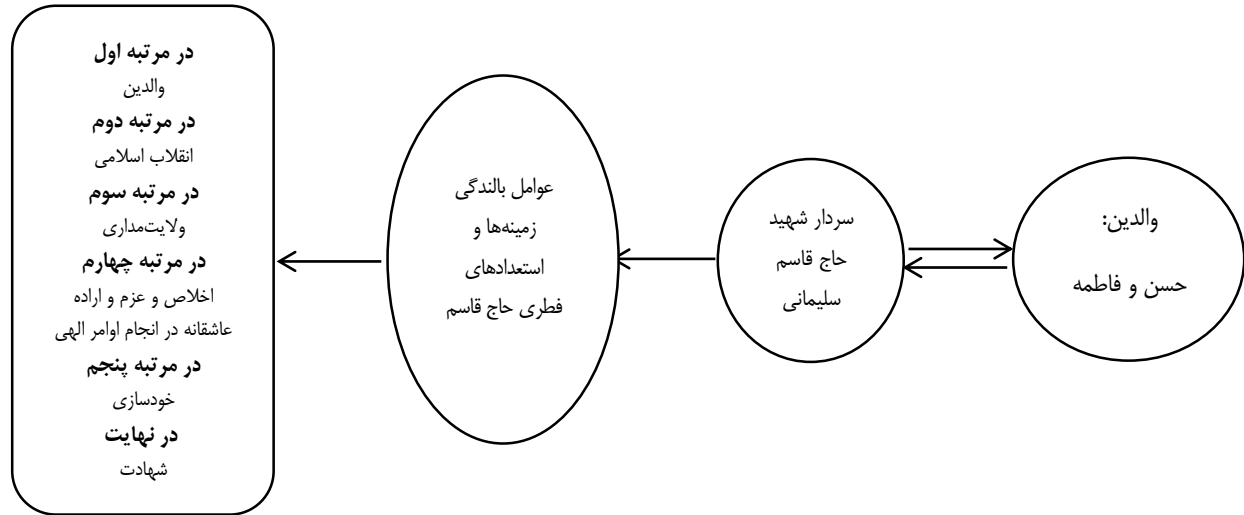
با توجه به روایات و اسناد مطروحه، مدل تربیتی زیر در رابطه با والدین و سردار شهید حاج قاسم سلیمانی استنباط و استخراج گردیده است. طبق این مدل‌ها می‌توان برنامه ریزی تربیتی برای نسل‌های آینده انجام داد.

نمودار ۱. مدل سیره تربیتی والدین سردار شهید حاج قاسم سلیمانی

طبق این مدل استعداد های فطری [خداگرای، ولایت مداری، آخرت گرایی و ...] والدین سردار شهید قاسم سلیمانی در دامن طبیعت خدادادی و فرهنگ دینی و سبک زندگی عشیره‌ای بالندگی می‌یابند و صاحب ویژگی‌هایی می‌شوند که حکایت از شخصیت‌های الهی و اسلامی است. آنان می‌کوشند تا فرزندان خود را در فضای معنوی خانواده [آرامش، مودت و رحمت] و

برابر با آیه ۲۱، سوره روم و آیه ۱۵، سوره احقاف تغذیه، پوشش، تعلیم و تربیت نمایند. و با ظهور انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی (ره) و امام خامنه‌ای استعدادهای در حال بالندگی شتاب گیرند و به کمالاتی رسند، از جمله آنان سردار شهید سلیمانی که با جدیت تمام از فضای انقلاب اسلامی ایران به رهبری امامین بهره‌گیرد و در راه اسلام و در صحنه‌های مختلف آزمون‌های الهی خوب فکر نماید و خالصانه عمل نماید و خداوند او را جلب قلوب انسان‌های حق طلب در سراسر جهان نماید. در مدل زیر این سیر تحول از تولد تا شهادت او نشان داده شده است. در مدل قبلی عوامل شناسایی شده از والدین حاج قاسم که به او انتقال یافته و در شخصیت او محرز و آشکار گردیده است، نشان داده شده است.

نمودار ۲. مدل سیر تحول تربیتی سردار شهید حاج قاسم سلیمانی، از تولد تا شهادت

در این مدل روند تعالی یابی سردار شهید حاج قاسم سلیمانی از ولادت تا شهادت را نشان می‌دهد. او ابتدا از اعتقادات و عملکرد والدین خود تأثیر می‌پذیرد و تعلیم و تربیت او آغاز می‌گردد. والدین همان روشی برای تربیت او در پیش می‌گیرند که خدای تبارک و تعالی امر فرموده و به وسیله پیامبر اعظم به انسان‌ها ابلاغ شده است و به وسیله اهل بیت این تعلیمات تداوم یافته و در عصر غیبت به وسیله عالمان ربانی تداوم یافته است. حاج قاسم این تأثیر پذیری را به کرات در سخنرانی‌های خود اعلام و اقرار نموده است. از جمله نقش والدین، نقش نظام جمهوری اسلامی و نقش ولایت فقیه که توسط امامین صورت می‌گرفته و ایشان خالصانه تبعیت می‌نموده و در صحنه‌های مختلف امنیتی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به درستی اجرا می‌نموده است. از آنجایی که در اعتقاد و اجرا سبک خاص خود را داشته است، رهبر انقلاب امام خامنه‌ای او را صاحب مکتب و مدرسه درس آموز دانسته و اهل خرد را به تبیین این مکتب توصیه نموده است.

سیره تربیتی والدین شهید سلیمانی در راستای تعالیم الهی

تورق و تأملی در آیات کریمه قرآن مجید نشان داد که منبع اعتقادات، باورها و رفتارهای آنان با فرمانهای خداوند در انطباق است، به همین دلیل آیاتی در ارتباط با سیره والدین حاج قاسم و خود او آورده شد تا نشان داده شود چرا او به این درجات معنوی و اجتماعی رسیده است و جلب قلوب بی نظیری پیدا نموده است؟

در داشتن روحیه انسانی آنان به آیه اول سوره نساء، می‌اندیشیم. خداوند می‌فرماید: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا» «ای مردم! از (مخالفت) پروردگارتان بپرهیزید! همان کسی که همه شما را از یک انسان آفرید؛ و همسر او را (نیز) از جنس او خلق کرد؛ و از آن دو، مردان و زنان فراوانی (در روی زمین) منتشر ساخت و از خدایی بپرهیزید که (همگی به عظمت او معترفید؛ و) هنگامی که چیزی از یکدیگر می‌خواهید، نام او را می‌برید! (و نیز) (از قطع رابطه با) خویشاوندان خود، بپرهیز کنید! زیرا

خداوند، مراقب شماست». همه انسان‌ها از نفس واحده هستند و همه انسانند و نسبت به هم حقوقی دارند و بایستی به این حقوق که توقع انسان‌ها از یکدیگر است عمل نمود. این مسئولیت انسانی است، عمل به آن واجب است، خداوند ناظر و محاسبه‌گر است. باید از طریق صلۀ ارحام و رعایت حقوق یکدیگر این روابط را استحکام بخشید. شاهدان در زندگی والدین حاج قاسم و خود او به انجام صلۀ ارحام توسط آنان شهادت می‌دهند. رمز سردار دل‌ها شدن در همین عمل آنان است.

موقعی این امر خداوند را می‌خوانیم که فرمود: «وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّكْعِينَ» (بقره/۳۴)، «و نماز را بپا دارید، و زکات را بپردازید، و همراه رکوع کنندگان رکوع کنید»، شاهدان آنها را عاملان به این فرمان شهادت می‌دهند. هر وقت «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» گفته می‌شود، هم در گفتار و هم در عمل شاهدان شهادت در سیرۀ زندگی آنان می‌دهند. نشانه‌ای از دو صفت مهربانی و بخشندگی خداوند در اعمال آنها بسیار برجسته است. یا آیات «وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ أَلَّا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ» (مائده/۲)، «و (همواره) در راه نیکی و پرهیزگاری با هم تعاون کنید! و هرگز) در راه گناه و تعدی همکاری ننمایید!».

«الَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ» (بقره/۲۶۷)، «آن‌ها که اموال خود را، شب و روز، پنهان و آشکار، انفاق می‌کنند، مزدشان نزد پروردگارشان است؛ نه ترسی بر آنهاست، و نه غمگین می‌شوند». «یا ایها الذین آمنوا أنفقوا من طیبات ما کسبتم مِمَّا أَرْخَبْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ...» (بقره/۲۶۷)، «ای اهل ایمان، انفاق کنید از بهترین آنچه اندوخته‌اید، و از آنچه برای شما از زمین می‌رویانیم...» «مَنْ ذَا الَّذِي يقرضُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللّٰهُ يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ» (بقره/۲۴۵)، «کیست که به خدا «قرض الحسنه‌ای» دهد، (و از اموالی که خدا به او بخشیده، انفاق کند، تا آن را برای او، چندین برابر کند؟ و خداوند است (که روزی بندگان را) محدود یا گسترده می‌سازد؛ (و انفاق، هرگز باعث کمبود روزی آنها نمی‌شود). و به سوی او باز می‌گردید (و پاداش خود را خواهید گرفت)». تعاون، انفاق و روزی روز افزون از صفات آنان عنایات خداوند ذکر شده است. با توجه به این که والدین حاج قاسم برخوردار از وضعیت اقتصادی آنچنانی برخوردار نبوده است، ولی هرگز سفره او بی رونق نشده بود.

و از آیه «يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ» (بقره/۲۶۹)، «(خدا) دانش و حکمت را به هر کس بخواهد (و شایسته بداند) می‌دهد؛ و به هر کس دانش داده شود، خیر فراوانی داده شده است. و جز خردمندان، (این حقایق را درک نمی‌کنند، و) متذکر نمی‌گردند»، دانسته می‌شود که خداوند به آنان دانایی و حکمت عنایت نموده است. «رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ» (البقره/۲۰۱) «پروردگارا در دنیا و آخرت به ما نیکی و احسان فرما و ما را از عذاب آتش دوزخ مصون بدار».

«وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يِقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يَحِبُّ الْمُعْتَدِينَ» (بقره/۱۹۰)، «و در راه خدا، با کسانی که با شما می‌جنگند، نبرد کنید! و از حد تجاوز نکنید، که خدا تعدی کنندگان را دوست نمی‌دارد!»، این آیه مصداقی از اعتقاد و اعمال حاج قاسم است. هر کدام از آیات زیر نشان دهنده یکی از ویژگی‌های والدین حاج قاسم و خود او است که در مصاحبه‌ها آمده است. مثل رعایت حلال و حرام ریالی برپایی نماز و رکات، ولایت‌مداری، رعایت حقوق مردم، رد مال، ذکر خدا، عدالت خواهی، احسان به والدین، مجاهده در راه خدا، خداترس، استقامت و پایداری، حرکت در صراط مستقیم، جهاد در راه خدا از طریق اموال و نفس، عبادت در شب، دعا و نیایش، اصلاح در بین مردم، عدم دوستی با دشمنان خدا و انسان‌های فاسد، پند و موعظه و... و سرانجام مشمول رحمت و محبت خداوند و رزق کریم او شدن. «وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ...» (بقره/۱۸۸)، «اموال یکدیگر را به ناشایست مخورید». این آیه هم مصداقی از رعایت حلال و حرام در زندگی مشهودی حسن است که بر صحت آن آشنایان شهادت داده‌اند. «وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ» (نور/۵۶) «و نماز را بپا دارید، و زکات را بدهید، و رسول (خدا) را اطاعت کنید تا مشمول رحمت (او) شوید». «وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ» «و حق مردم را کم نگذارید، و در زمین تلاش برای فساد نکنید!».

«لَا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا ۗ وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ» (الشعراء/۲۲۷) «مگر کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام می‌دهند و خدا را بسیار یاد می‌کنند، و به هنگامی که مورد ستم واقع

می‌شوند به دفاع از خویشتن (و مؤمنان) برمی‌خیزند (و از شعر در این راه کمک می‌گیرند)؛ آن‌ها که ستم کردند به زودی می‌دانند که بازگشتشان به کجاست! «و وَصَيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا...» (عنکبوت/۸) «ما به انسان توصیه کردیم که به پدر و مادرش نیکی کند» «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۗ وَإِنَّ اللّٰهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ» (عنکبوت/۶۹) «و آنها که در راه ما (با خلوص نیت) جهاد کنند، قطعاً به راه‌های خود، هدایتشان خواهیم کرد؛ و خداوند با نیکوکاران است». «یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا» «ای اهل ایمان، متقی و خدا ترس باشید و همیشه به حق و صواب سخن گوید». «وَأَنْ اَعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ» (یس/۶۱) «و مرا پرستش کنید، که این راه مستقیم (سعادت ابدی) است». «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَفْتَوْا فَمَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَخْزَنُونَ» (احقاف/۱۳) «کسانی که گفتند: «پروردگار ما الله است»، سپس استقامت کردند، نه ترسی برای آنان است و نه اندوهگین می‌شوند».

«یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَنصَرُوهَا اللّٰهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ» (محمد/۷) «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! اگر (آیین) خدا را یاری کنید، شما را یاری می‌کند و گام‌هایتان را استوار می‌دارد». «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ ۗ وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ» (حجرات/۱۰) «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ لَمْ يَرْتَابُوا وَ جَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ ۗ أُولَٰئِكَ هُمُ الصّٰدِقُونَ» (حجرات/۱۵) «مؤمنان واقعی تنها کسانی هستند که به خدا و رسولش ایمان آورده‌اند، سپس هرگز شک و تردیدی به خود راه نداده و با اموال و جان‌های خود در راه خدا جهاد کرده‌اند؛ آن‌ها راستگویانند». «كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ» (ذاریات/۱۷) «آن‌ها کمی از شب را می‌خوابیدند» «و پیوسته تذکر ده، زیرا تذکر مؤمنان را سود می‌بخشد». «وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبَّحْهُ وَإِدْبَارَ النُّجُومِ» (طور/۴۹) «و از شبانگاه هم پاره‌ای به تسبیح خدا پرداز و هنگام فرو رفتن ستارگان هم (به نماز صبح) تسبیح خدا گوی». «بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ...» «بنام خداوند بخشنده و مهربان، ای کسانی که ایمان آورده‌اید! دشمن من و دشمن خودتان را دوست نگیرید!...» «یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا...» «ای کسانی که ایمان آورده‌اید، خود را با خانواده خویش از آتش دوزخ نگاه دارید...» «مَنْ حَشَى الرَّحْمٰنَ ۙ نَبَّ بِالْعِيبِ وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ، دَخَلُوهَا بِسَلَامٍ ۗ ذَٰلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ» (ق/۳۳، ۳۴ و ۳۵)، «آن کس که از خداوند رحمان در نهان بترسد و با قلبی پرانابه در محضر او حاضر شود! (به آنان گفته می‌شود): به سلامت وارد بهشت شوید، امروز روز جاودانگی است! هرچه بخواهند در آنجا برای آنها هست، و نزد ما نعمت‌های بیشتری است».

نتیجه‌گیری

مطالعه زندگی والدین سردار شهید حاج قاسم سلیمانی و تفکر و تأمل در آن، درس بهتر زندگی کردن پرثمر برای دنیا و آخرت به انسان می‌دهد. به عبارتی درس انسانی اندیشی و انسانی زندگی کردن را می‌دهد. آنها انسانی می‌اندیشیدند، انسانی زندگی می‌کردند و انسانی کمک می‌نمودند و فرزندان خود را انسانی تربیت نمودند و آنها هم همین رویه را در سطحی وسیع‌تر زندگی می‌نموده‌اند و می‌نمایند. بهترین مصداق فرزند عزیز و شجاع، مخلص و مدبر آنها سردار دل‌ها، مرد میدان شهید قاسم سلیمانی است. استعدادهای خدادادی او در فضای تربیتی الهی خانواده بالندگی خود را آغاز نمودند و در فضای معنوی انقلاب اسلامی به ولایت‌مداری امامین ادامه یافتند و به مقام بندگی خالصانه خداوند و به دور از هرگونه وابستگی و در ابعاد مختلف خودسازی دینی (اخلاقی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، مذهبی - فرهنگی و ...) رسیدند. سرآغاز از او و سرانجام به سوی او عروج یافت.

تربیت شخصیت‌هایی در تراز شهید سلیمانی از والدینی بر می‌آید که در همه امور قرآنی دانستن، قرآنی عمل کردن، انسانی دانستن و انسانی عمل کردن را لحاظ کنند. والدین حاج قاسم از نگاه قرآنی و انسانی به تعلیم و تربیت فرزندان خود، به صورت غیر مستقیم و مستقیم می‌پرداخته‌اند و فرزندان او هم بر همین مبانی در صراط مستقیم به خودسازی می‌پرداخته‌اند، مخصوصاً سردار دل‌ها، قهرمان تاریخ معاصر که به فرمان شیطان بزرگ به شهادت رسید. و مشمول عمل به این آیه شد: «یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَیْكُمْ أَنْفُسُكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فِیْئَتُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ» (مائده/۱۰۵) دریافت پاداش در این آیه: «وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْزُقُونَ» (آل عمران/۱۶۹).

پیشنهادهای

- ۱- واگذاری مسئولیت به فرزندان در کودکی آنان را در بزرگسالی به افرادی مسئولیت‌پذیر و توانا تبدیل می‌کند.
- ۲- در شرایط سخت است که شخصیت افراد ساخته می‌شود از ناز پروردگی کودکان پرهیز شود.
- ۳- هرچه شیوه‌های تربیتی به فطرت الهی نزدیکتر باشد روح انسان متعالی‌تر می‌گردد. در تربیت کودک توجه به تعالیم الهی باعث تربیت نسل متعالی و معنوی می‌گردد.
- ۴- توجه به خودسازی در تربیت کودکان و مهیا کردن شرایط برای کودک جهت تجربه و ساختن شخصیت خویش ضروری به نظر می‌رسد.

- ۵- دادن مسئولیت‌های اجتماعی به کودکان از همان آغاز از آنها انسان‌های متعهد دارای مسئولیت‌پذیری بالا می‌سازد.
- ۶- توجه والدین به حلال و حرام به فرزندان می‌آموزد که امانت‌دار مال مردم باشند.
- ۷- انفاق و گشاده دستی والدین تربیت فرزندان را در بر دارد که دردمندان جامعه را درک می‌کنند و به آنها توجه دارند.

تقدیر و تشکر

بدینوسیله از معاونت محترم پژوهشی دانشگاه شهید باهنر کرمان به خاطر حمایت معنوی در اجرای پژوهش حاضر سپاسگزاری می‌شود.

منابع

قرآن کریم

سرشماری عمومی نفوس (۱۳۹۵). درگاه ملی

بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۷۷). راهنمای والدین و معلمان در تربیت و آموزش کودکان. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

خانی، علی و محمدی، حمیدرضا (۱۳۹۹). بازشناسی مؤلفه‌های مکتب شهید سلیمانی مبتنی بر بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی). *مطالعات راهبردی بسیج*، ۲۳(۸۶)، ۳۷-۵۰.

رحمانی، مریم؛ حیدری، محمدتقی و جیدری، خدیجه (۱۳۹۹). تبیین مؤلفه‌های سبک زندگی، نظم و امنیت بر پایه مکتب شهید سلیمانی در افق گام دوم انقلاب اسلامی با رویکرد پلیس ارزش آفرین. *دومین همایش بین‌المللی گام دوم انقلاب اسلامی: مکتب شهید سلیمانی؛ الگوی تربیت مدیران جهادی تمدن ساز*، تعداد صفحات ۲۰.

زارعی، سعدالله (۱۳۹۸). کنکاش مقدماتی در «مکتب سلیمانی». *مطالعات راهبردی جهان اسلام*، ۷۹، ۲۴-۵.

شریعتمداری، علی (۱۳۷۷). روانشناسی تربیتی، تهران: مؤسسه انتشارات امیرکبیر.

رستمی‌نسب، عباسعلی (۱۴۰۰). مکتب و مدرسه حاج قاسم. کرمان: انتشارات دانشگاه شهید باهنر کرمان.

قرباباغی، میثم و ازگلی، محمد (۱۳۹۹). واکاوی سبک رهبری سردار شهید حاج قاسم سلیمانی الگوی متعالی رهبری خدمتگزار. *مدیریت اسلامی*، ۲۸(۴)، ۱۳۹-۱۱۳.

معین، محمد (۱۳۶۱). فرهنگ معین. جلد اول، تهران: انتشارات امیرکبیر.

تقديم نموذج تربية والدي الحاج قاسم سليمان ودورها في تشكيل نمط حياته

عباسعلی رستقی نسب* ID

حمید البلوشی مرج** ID

سمیه محمدصادقی پور*** ID

معلومات المادة	خلاصة
<p>نوع المقال: مقال بحثي</p> <p>الكلمات الرئيسية:</p> <p>نموذج للتاريخ التربوي، والبا الشهيد الحاج قاسم سليمان، نمط الحياة.</p> <p>تاريخ الاستلام: ٢ ذوالقعدة ١٤٤٤ تاريخ المراجعة: ٢٠ محرم ١٤٤٥ تاريخ التبول: ١٩ ربيع الثاني ١٤٤٥ تاريخ النشر على الإنترنت: ٦ ربيع الاول ١٤٤٦</p> 	<p>لعبت أسباب وعوامل مختلفة دوراً في تشكيل شخصية الشهيد الحاج قاسم سليمان كظاهرة خاصة في العالم الإسلامي يهدف البحث الحالي إلى اكتشاف السياقات في الأسرة وعمليتها التربوية أجريت هذه الدراسة نوعياً باستخدام نهج البيانات الأساسية تم اختيار ٢١ مشاركاً في هذا البحث بشكل مقصود من أفراد عائلة وجيران والدي الشهيد سليمان وتم جمع المعلومات المطلوبة من خلال مقابلات متعمقة شبه منظمة وتم تحليل المعلومات باستخدام طريقة قاعدة البيانات وبعد تحليل البيانات تم تحديد ٣٦ رمزاً دلاليًا على شكل فئات شخصية أخلاقية تتعلق بتربية والدي الشهيد سليمان، والتي لعبت دوراً مباشراً وغير مباشر في تكوين شخصيته، ومن ثم بناءً على هذه الفئات تم تحديد النموذج تم تصميم تربية والدي الشهيد قاسم سليمان ويظهر في هذا النموذج سيرة تمجيد الجنرال الشهيد الحاج قاسم سليمان منذ ولادته وحتى استشهاده أولاً، يتأثر بمعتقدات وممارسات والديه، ويبدأ تعليمه ويتبع الوالدان نفس طريقة تربيته التي أمر الله تعالى بها والتي بلغها النبي الأعظم للناس واستمرت هذه التعاليم على يد أهل البيت واستمرت في عصر الغيبة على يد علماء الله.</p>

إقتباس: رستقی نسب، عباسعلی؛ البلوشی مرج، حمید و محمدصادقی پور، سامیه (١٤٠٣). تقديم نموذج تربية والدي الحاج قاسم سليمان ودورها في تشكيل نمط حياته. مجلة مدرسة الحاج قاسم سليمان التعليمية، ١(١)، ١١٧-١٣٤.

الناشر: جامعة الشهيد باهنر کرمان

DOI: 10.22103/mhq.2023.21550.1000

©The Author(s)

* أستاذ قسم فلسفة التربية، كلية الآداب والعلوم الإنسانية، جامعة الشهيد باهنر کرمان، کرمان، إيران. بريد إلكتروني: rostaminasab@uk.ac.ir

** مؤلف مراسل، طالب دكتوراه، قسم فلسفة التربية، كلية الآداب والعلوم الإنسانية، جامعة الشهيد باهنر في کرمان، کرمان، إيران. بريد إلكتروني: hbalochi@ens.uk.ac.ir

*** طالب دكتوراه، قسم فلسفة التربية، كلية الآداب والعلوم الإنسانية، جامعة الشهيد باهنر کرمان، کرمان، إيران. بريد إلكتروني: smohamadsadeghi@ens.uk.ac.ir